

Friedrich Klára: Rovás emlékek nyomában Székelyföldön 11. rész

ИИ.ІХ ДК+АК00000| ДХВВВВ Д000АВВВМВВН :НН0 01НН0Н0

A rovásemléket **Benkő Elek** régész fedezte fel 1971-ben, 3. gimnazista korában. Ez az adat azért lényeges, mert a Szakács Gábor által szervezett Kárpát-medencei versenyek ifjú résztvevőit Benkő Elek példájával szoktuk biztatni rovásemlékek felkutatására.

A felirat a Kolozs- megyei Alsószentmihályfalván a református templom külső falsíkjába másodlagosan beépített mészkőtöredéken található. A kő mérete: 48x30 cm. Ezen latin nagybetűs feliratrészlet is látszik: STITVTVS. Benkő Elek rajzát és fényképét a Magyar Nyelv 1972-es évfolyamában tette közzé, más források szerint az Utunk c. folyóiratban, ugyanebben az évben. A RAK és a TORONY szavakat fejti meg. Ott dolgozó mester feliratának tartja. **1. RAJZ**

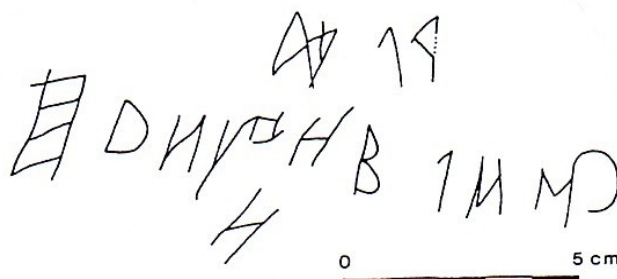
Ezen a rajzon alapult **Vásáry István** turkológus 1974-es megfejtése: NYISTVeRÜ MÁRK ToRNYa eZ.

Vékony Gábor régész 1987-ben a feliratot ugyanezen rajz alapján, mint kazár emléket fejti meg: „DICSŐ LEGYEN HÁZA JÜEDI KÜR QARAJ”.

Idézet Benkő Elek 1994-es cikkéből ezzel a megfejtéssel kapcsolatban: „*Vékony a fentiekből további messzemenő következtetéseket is levont. A X. század elején Erdélyt megszálló honfoglaló magyarok szerinte kazár nyelven beszélő, felszínes zsidó vallású kavarok voltak, akiknek a szentmihályi feliratról kisilabizált nevű fejedelme, Jüedi Kür Qaraj 'alighanem a valamikori gyula lehetett', aki 920 és 930 között 'egy nagyobb építkezés' építési feliratát írta vagy íratta a szóban forgó köre.*” (1994/159)

Benkő felettébb különösnek tartotta e megfejtést, olyannyira, hogy 1987-ben ellenőrizte a feliratot, alaposan megszemlélte, újból lerajzolta, gipszmásolatot is készített róla és elismerte, hogy néhány jel rajzolatánál tévedett, vagyis a Vékony Gábor megfejtésének alapot adó rajzolat több helyen hibás volt. Elfogadja viszont Vékony véleményét abban, hogy a latin felirat római kori.

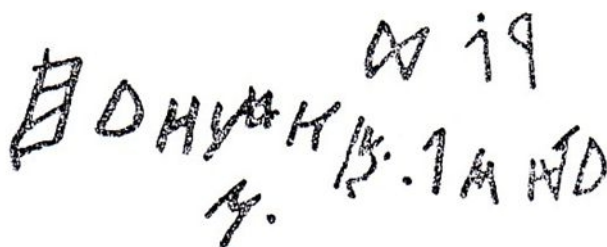
Benkő a rovásemlék koráról azt írja, hogy nem lehet későbbi 17. századinál. Nem zárja ki, hogy egy korábbi, az Aranyos ártere szélén álló templom 13-14. sz.-i faragványai közé tartozik. (Magyar Nyelv, 1994, 158-160) **2. RAJZ**

Ferenczi Géza és István a Művelődéstörténeti Tanulmányok c. kötetben a latin betűs felirat korát a 16.-17. századra teszik, szerintük a rovásfelirat sem keletkezhetett ennél korábban. (1979/29) Szintén mesterember feliratának vélelmezik.

Vékony Gábor 1987-es megfejtését a Nap Kiadó által 2004-ben megjelentetett Székely írás c. könyvében is olvashatjuk. A Benkő Elek alapján már előzőekben ismertetett megfejtéshez annyit tennék még hozzá, hogy Vékony Gábor Bíborbanszületett Konstantin császár írásával támasztja alá a kazár népesség jelenlétét a Kárpát-medencében. (2004/223)

Kéziratban maradt munkájában **Fodor Ferenc** is megfejtette a feliratot, ehhez Ferencziék Művelődéstörténeti Tanulmányok-ban megjelent rajzát használta fel. A felső sort latin nyelvűnek értékelte: „anno in aedificare” **(lásd 3. rajz)**
Az alsó sor megfejtése: eNYIT RAK Va I Vi SZAT ÖNTo R NYo Z **3. RAJZ**

Ráduly János megfejtése 1995-ből, Benkő javított rajza alapján: ÓVÁRI MÁRK ToRoNY eZ (2004/ 13) **(lásd 2. rajz)**

Csodálkozom azon, hogy még 2010-ben, Benkő Elek helyreigazítása után 16 évvel! is megjelent egy olyan mű, amely az Alsószentmihályi Feliratot, mint kazár emléket tárgyalja. Szerzői Erdélyi István és Ráduly János, címe: A Kárpát-medence rovásfeliratos emlékei a Kr.u.17. századig (Masszi Kiadó, 2010) Csodálkozom, mert az Előszó írója szerint nem valami dilettáns és laikus műről van szó, hanem a legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozik a könyv tudományos értékeiről. Rövid írásomnak nem tárgya kideríteni, hogy a szakirodalom ismeretének hiányosságairól vagy a kazárok minden áron való Kárpát-medencei jelenlétének bizonygatásáról van - e szó, amikor Vékony Gábor ezen hibás rajz alapján történt megfejtését idézik s erre alapozzák a kazár jelenlétet. További különösség, hogy ennek ellenére a könyvben nem a Vékony Gábor által megfejtett rajz, hanem Benkő javított rajza látható. (63. oldal)

Szakács Gáborral 2010-ben voltunk Alsószentmihályon, rovásíró barátaink társaságában. A felirat a református templom bejáratától jobbra, a 2. és 3. támpillér között, 45 cm. magasan helyezkedik el. A latin betűs felirat fejjel lefelé vízszintesen, a rovás szöveg pedig erre merőlegesen, ami szintén arra utal, hogy nem ez a kő elsődleges helye. A 2. sor 14 cm. hosszú. Benkő Elek javított rajzát valóságúnak találtuk.

Véleményem szerint a felirat egy régi mester elhelyezési feljegyzése.

Megfejtésem:

1. sor: AJTÚ, azaz *ajtó*, tehát régi helyén az ajtó közelében lehetett.

2. sor: ÓVÁRI MÉSZ RaK ToRoNY eZeR

ÓVÁRI - azaz a régi várból való, régi helyéről ide épített kő.

A jobbra néző **M** = **MSZ** összerovás, ezt jelzi, hogy a jobbról - balra haladó szövegben az **M**-et megfordította a rovó, mert összeróta az **SZ**-el. Az **M** bal oldalát alkotó vonal tehát egyúttal az **SZ** betű is. Így a fordított **M** és az **SZ** = **MÉSZ**. (azaz építkezésnél használt anyag)

Hasonló **M** került elő a közelmúltban Homoródkarácsonyfalván vakolatba karcolva. Erről a hasonlóságról említést tettem a Honlevél újság (Magyarok Világszövetségének lapja) 2009 júniusi számában a 40. oldalon, valamint a Magyarságtudományi Füzetek sorozat 7. kötetében a 19. oldalon fényképen is bemutatam.

Utána a RaK, ToRoNY szavak következnek és ismét egy összerovás: az egy vonallal megtoldott **Z** betű a rovás **Z** és **R** összerovása=**EZER**.

A második sor értelme tehát: a kő az óvár mésszel rakott tornyából származik, Kr. u. ezerből, amely talán a régi vár tornyának építési ideje.

3. sor: R=névjel

A templom falába több, máshonnan idekerül követ is beillesztettek.

A fényképeket Friedrich Klára készítette, a 4. részben említett ok miatt felhasználásukhoz az ő engedélye szükséges.

Irodalom:

Benkő Elek: Régészeti megjegyzések székelyföldi rovásfeliratokhoz (in: Magyar nyelv, 1994, 158-160)

Ferenczi Géza és István: Magyar rovásírásos emlékekről (in: Művelődéstörténeti Tanulmányok, Bukarest, 1979, 29. old.)

Fodor Ferenc: A magyar rovásírás emlékei (Kézirat, 1982)

Friedrich Klára: Rovásírás iskola 10. rész (Honlevél, 2009/június)

Friedrich Klára: Rovás emlékek nyomában Székelyföldön (In: MTF. Füzetek, 7. kötet, 19. old.)

Libisch Győző: Rovás Kincsek - A régi magyar írás emléktára (CD, 2004)

Mandics György: Róvott múltunk, I. kötet (2010)

Ráduly János: Titkok a rovásírásban (Székelyudvarhely, 2004)

ᑎᑎᑎᑎᑎᑎ ᑎᑎᑎᑎᑎᑎ.ᑎᑎᑎᑎ :ᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎᑎ